

FOLK GAMES – STIMULUS IN THE LITERARY AND LANGUAGE TRAINING OF STUDENTS FROM PEDAGOGICAL MAJORS

Margarita Terzieva

Burgas State University „Prof. Dr. Asen Zlatarov“ Burgas, Bulgaria, mater@abv.bg

Abstract: Folk games are the subject of research by ethnography, cultural studies, pedagogy, and psychology. In recent years, they have become an intersection and a means of exchanging experiences for many specialists. The exhibition presents the results of the research of students from two pedagogical specialties at Burgas State University „Prof. Dr. Asen Zlatarov“. They are examined through the vocation of teaching the Bulgarian language and literature to children and students from 3 to 10 years of age. In the initial stage, students provide recordings of games from their childhood, the rules, and the way of participating in them. The choice of folk games is directly dependent on their reception in the settlement, related to the life of the studied – big city, small town, village; from ethnicity; from the age of the students.

Acquiring information about their specifics, they classify them according to four criteria:

- according to their basis.
- according to the object they reflect;
- according to the participation of the word in them;
- according to pedagogical intervention.

The obtained results are based on predominant legal games, influenced by the children's worldview, synthesizing the subject environment and the world, betting on the observance of certain rules.

After completing the lecture module on the Methodology of Bulgarian Language and Literature, the students fill out a questionnaire that reveals their desire to use not so much traditional motifs, but current game resources. They see in folk games an opportunity to educate ethnic tolerance and a means of presenting information in a casual way about the Bulgarian holiday-ritual system, without underestimating the main function of the game – entertainment. This convinces us of their quality educational and theoretical training and their pedagogical pragmatism. The collected factual material allows us to claim that folk games are distinguished above all by their entertainment, but have both educational and cultural value.

The studied students are motivated to use folk games in the education of their future graduates because they realize their high educational potential.

At the beginning of the new century, children's folk games moved away from the traditional idea of preserving domestic-regional realities and emphasized the dynamics of personal and group relationships between peers.

Keywords: folk games, pedagogical activity, students

НАРОДНИТЕ ИГРИ – СТИМУЛ В ЛИТЕРАТУРНО-ЕЗИКОВОТО ОБУЧЕНИЕ НА СТУДЕНТИТЕ ОТ ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ СПЕЦИАЛНОСТИ

Маргарита Терзиева

Бургаски държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“ Бургас, България, mater@abv.bg

Резюме: Народните игри са предмет на проучване от страна на етнографията, културологията, педагогиката, психологията. През последните години те се превръщат в пресечна точка и средство за обмяна на опит за много специалисти. В изложението са представени резултати от изследването на студенти от две педагогически специалности в Бургаски държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“. Те са разгледани през призмата на обучението по български език и литература на деца и ученици от 3 до 10-годишна възраст. В първоначалния етап студентите предоставят записи на игри от своето детство, правилата и начина на участие в тях. Изборът на фолклорни игри е в пряка зависимост от тяхната рецепция в населеното място, свързано с живота на изследваните – голям град, малък град, село; от етническата принадлежност; от възрастта на студентите.

Придобивайки информация за спецификата им, те ги класифицират по четири критерия:

- според тяхната основа.
- според обекта, който отразяват;
- според участието на словото в тях;
- според педагогическата намеса.

Получените резултати се опират на преобладаващи авторизирани игри, повлияни от детското светоусещане, синтезиращи предметната среда и словото, залагащи на спазването на определени правила.

След приключване на лекционния модул по Методика на обучението по български език и литература студентите попълват анкетна карта, която разкрива желанието им да използват не толкова традиционните мотиви, а актуалните игрови ресурси. Те виждат в народните игри възможност за възпитаване на етническа толерантност и средство за поднасяне на информация по непринуден начин за българската празнично-обредна система, без да подценяват основната функция на играта – развлекателната. Това ни убеждава в тяхната качествена учебно-теоретична подготовка и педагогическия им прагматизъм. Събраният фактологичен материал позволява да твърдим, че народните игри се отличават преди всичко със своята развлекателност, но имат както възпитателна, така и образователна стойност.

Изследваните студенти са мотивирани да използват в обучението на бъдещите си възпитаници народни игри, защото осъзнават техния висок образователен потенциал.

В началото на новия век детските народни игри се отдалечават от традиционната представа за съхраняване на битово-регионални реалии, а акцентират върху динамиката на личните и груповите взаимоотношения между връстници.

Ключови думи: народни игри, педагогическа дейност, студенти

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Фолклорните игри могат да заемат значимо място в обучението по роден език, ако учителят си дава сметка за:

- а) тяхната формулност – готовите въпроси и стереотипните отговори водят до развитието на свързаната реч;
- б) обяснението на думи от народната художествена лексика обогатява детския речник;
- в) цялостното естетическо въздействие на фолклорната провокация подтиква към запознаване със съответни фолклорни песенни и прозаични жанрови форми. (Терзиева 2020; Мурджева 2015, Попов 1993)

През последните години те са проучвани с оглед динамиката на свободното време (Витанова 2023, Петкова 2015, Димитрова 2017), като средство за образователни корекции (Хацеюк 2023), като способ за по-успешна езиково-литературна дейност (Николска 2025, Когут 2024, Плотникова Пирогова 2023)

Изследването е проведено със студенти от педагогическите специалности на Бургаски държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – „Предучилищна и начална училищна педагогика“ и „Предучилищна педагогика и чужд език“. Те трябва да опишат по избор до пет любими игри от своите детски години, като разкажат за правилата им и направят опит да ги класифицират.

Разработката има за цел да установи присъствието на детските игри в живота на младите хора, направили избор в полза на педагогическата професия. Задачите на изследването са:

- разкриване популярността на детските народни игри в началото на 21 век;
- оценката им от студентите като образователен инструмент в ситуации и уроци по български език и литература;
- изследване готовността им да ги прилагат в бъдещата си педагогическа практика.

2. МЕТОДИ

В рамките на изследването са използвани: анкетна карта, авторски описания на игри, използване елементи на биографичния метод, анализ на получените резултати.

3. ИЗСЛЕДВАНЕ

Битуването на фолклорните игри е в пряка зависимост от стоживеенето на студентите в детските им години. Всички анкетираните са от женски пол и на 6-10-годишна възраст са живели в:

- голям град /Бургас: - 38%;
- малък град /Айтос, Поморие, Обзор, Раднево, Сунгурларе/ - 24%
- село /Порой, Преображенци, Просеник, Калугерово, Снягово, Речица, Люляково, Разбойна/ - 38%.

Посочените селища са в Бургаска, Старозагорска и Хасковска област.

Студентите се разпределят на две групи според етническата им принадлежност – българска /56, 1%/ и турска /43, 9%/. 19,4% от тях са на възраст до 20 години, 76,2% - от 21 до 30 години, 4,76% - над 30 години.

В изпратените от тях описи на игри присъстват 49 заглавия с различен интензитет на присъствие: 1 игра има 6 избора, 3 игри – по 5 избора, 7 игри – по 4 избора, 4 игри – по 3 избора, 7 игри - по 2 избора, 27 игри са с единични избори.

Многообразието от фолклорни игри бихме могли да обединим в няколко групи с прилагането на авторска класификация::

Според основата, на която залагат специалистите:

- „Автентични“ игри
- Авторизирани
- Съвременни игри.
- Според обекта на отразяване:
- Празнично-обредната система.
- Обекти от флората, фауната, астрономически явления.
- Трудови дейности и придружаващи ги действия.
- Детско светоусещане.
- Според участието на словото в тези игри:
- Вербални.
- Невербални.
- Смесени.

Според педагогическата намеса:

- Дидактични словесни игри с правила.
- Творчески.
- Автономни. (Терзиева 2020)

Игрите са анализирани според описаната по-горе класификация и резултатите от анкетните карти на студентите.

4. РЕЗУЛТАТИ

Резултатите са представени в табличен вид:

Таблица 1. Класификация на детски народни игри

№ на играта	Според основата	Според обекта	Според участието на словото	Според педагогическата намеса
1.	1.1.	2.4	3.2	4.3
2.	1.1	2.4	3.3	4.3
3.	1.1	2.4	3.3	4.3
4.	1.1	2.4	3.2	4.3
5.	1.2	2.4	3.3	4.2
6.	1.1	2.4	3.2	4.2
7.	1.3	2.4	3.1	4.3
8.	1.1	2.4	3.2	4.3
9.	1.1	2.4	3.2	4.3
10.	1.1	2.4	3.2	4.3
11.	1.2	2.2	3.2	4.1
12.	1.3	2.4	3.3	4.1
13.	1.2	2.2	3.3	4.1
14.	1.2	2.4	3.3	4.2
15.	1.1	2.4	3.2	4.1
16.	1.2	2.4	3.3	4.3
17.	1.2	2.1	3.1	4.3
18.	1.2	2.4	3.2	4.3
19.	1.2	2.2	3.3	4.1
20.	1.1	2.4	3.3	4.1
21.	1.3	2.2	3.3	4.1
22.	1.2	2.4	3.1	4.3
23.	1.3	2.4	3.3	4.3
24.	1.1	2.4	3.3	4.1
25.	1.2	2.2	3.3	4.1
26.	1.2	2.4	3.3	4.1
27.	1.2	2.4	3.2	4.3

28.	1.2	2.4	3.2	4.1
29.	1.2	2.2	3.3	4.1
30.	1.2	2.2	3.1	4.3
31.	1.2	2.2	3.2	4.3
32.	1.3	2.4	3.3	4.2
33.	1.1	2.4	3.2	4.3
34.	1.2	2.4	3.2	4.3
35.	1.1	2.3	3.1	4.3
36.	1.3	2.3	3.3	4.1
37.	1.3	2.4	3.3	4.1
38.	1.3	2.4	3.1	4.2
39.	1.2	2.3	3.3	4.1
40.	1.3	2.4	3.3	4.1
41.	1.3	2.4	3.2	4.1
42.	1.2	2.4	3.3	4.1
43.	1.3	2.4	3.3	4.1
44.	1.2	2.4	3.3	4.3
45.	1.3	2.4	3.3	4.2
46.	1.3	2.4	3.3	4.1
47.	1.3	2.3	3.3	4.1
48.	1.2	2.3	3.2	4.3
49.	1.2	2.3	3.3	4.1

Източник: авторска класификация

Около 45% от игрите са авторизирани и това е резултат от знанията на самите подрастващи за миналото и настоящето. Те използват динамиката на фолклорните игри, за да включат в тях актуални игрови ресурси. 69% от събраните игри са повлияни от детското светоусещане и разкриват взаимоотношенията между самите участници. Тази тенденция говори за самодостатъчност – играе се заради самата игра. 55% от описаните в изследването игри са смесени – в тях вербалното и невербалното са равнопоставени. С почти изравнени резултати – приблизително 45 на 43% - са дидактичните и творческите игри, което подсказва, дори наличието на правила ще търпи корекции и те ще стават все по-гъвкави. След изслушване на лекционния модул, в който има предвиден час за характера и рецепцията на видовете народни игри, студентите попълват анкета. Отговорите на някои въпроси ще бъдат представени в табличен вид.

Таблица 2 Отговор на въпрос от анкетна карта: Как народните игри могат да повлияят на обучението по български език и литература?

Отговори	%
а/ чрез усвояване смисъла на стари думи, излезли от употреба	75
б/ чрез разкриване смисъла на нови и непознати думи	81,25
в/ чрез усвояване на нови значения на вече познати думи	43,75
г/ по друг начин	0

Източник: авторска обработка на анкета

Забележка: Анкетираните имат право на неограничен брой отговори

Анкетираните студенти считат, че чрез народните игри се извършва лексикално обогатяване на детския речник по посока на усвояване на значението на нови, непознати думи, както и на архаизми.

Таблица 3. Отговор на въпрос от анкетна карта: Съдейки по игрите от Вашето детство, какви знания сте придобили?

Отговори	%
а/ за социални взаимоотношения между хората	81,25
б/ за трудови процеси и действия, произтичащи от тях	31,25
в/ за живата и неживата природа	25
г/ за празнично-обредната система	12,5

д/ за индивидуалните лични отношения	43,75
е/ спазването или неспазването/заобикалянето на правилата ме научи кой от връстниците ми е коректен и може да му се вярва	68,75
ж/ друго	0

Източник: авторска обработка на анкета

Забележка: Анкетираният има право на неограничен брой отговори

От позицията на днешния ден студентите ранжират получените от детските игри знания по следния начин: за социалната комуникация – 81,25%, за нравствените качества на партньорите в играта – 68,75%, за изграждане на индивидуални взаимоотношения – 43,75%, за трудовите процеси и свързаните с тях професионализми – 31,25%, за живата и неживата природа – 25%, за празнично-обредната система – 12%. Това показва, че в началото на новия век, когато са били деца, водещи са груповите и индивидуално-личните взаимоотношения, а информацията за професиите и битовия характер на празниците не е актуална. На въпроса от анкетата „Могат ли народните игри да бъдат добър образователен инструмент?, са предложени следните отговори:

а/ да, защото чрез тях по не принуден начин се усвояват нови знания;

б/ не, твърде остарели са и смисълът им се губи;

в/ не мога да преценя.

Всички анкетирани студенти – 100% - правят избор в полза на първия отговор, защото са убедени в резултатността на игрите, ръководейки се от собствения си опит.

Подобни резултати се получават и при отговора на друг въпрос от анкетата – „Смятате ли да използвате народни игри в педагогическата си практика по БЕЛ в детската градина и началното училище?“ Тук предложените отговори са:

а/ да, ще бъдат полезни;

б/ не, не виждам смисъл;

в/ не мога да преценя.

93, 75% от изследваните че ще използват игрите в бъдещата си практика като учители. Само 6,75% не могат да преценят дали ще го направят.

Таблица 4. Отговор на въпрос от анкетна карта: Ако се налага в рамките на конкретна ситуация/урок по БЕЛ да прибегнете към употреба на народни игри, с каква цел ще го направите?

Отговори	%
а/ за развлечение и разтоварване	56,75
б/ ако игрите са на чужди народи и/или етноси, това ще даде на децата/учениците допълнителна информация за тях	81,25
в/ ще подсиля впечатлението за българските традиции и обичаи	81,25
г/ друг отговор	0

Източник: авторска обработка на анкета

Забележка: Анкетираният има право на неограничен брой отговори

Студентите виждат в народните игри възможност за възпитаване на етническа толерантност и средство за поднасяне на информация по не принуден начин за българската празнично-обредна система, без да подценяват основната функция на играта – развлекателната. Това ни убеждава в тяхната качествена учебно-теоретична подготовка и педагогическия им прагматизъм.

ИЗВОДИ

Класификацията на народните игри и проучването на резултатите от анкетната карта позволяват да направим следните изводи:

Студентите от педагогическите специалности на БДУ „Проф. д-р Асен Златаров“ са мотивирани да използват в обучението на бъдещите си възпитаници народни игри, защото осъзнават техния висок образователен потенциал.

В началото на новия век детските народни игри се отдалечават от традиционата представа за съхраняване на битово-регионални реалии, а акцентират върху динамиката на личните и груповите взаимоотношения между връстници.

ЛИТЕРАТУРА

- Витанова, Е (2023). Българските народни игри : извор на възпитание и култура за децата в училище и в свободното време. Монография. София, НСА.
- Димитрова, Ст. (2017). Отвори, кралю, порти! Добрич, Матадор 74.
- Когут М. (2024). Использование фольклорных игр в процессе развития двигательного праксиса как предпосылки формирования письменной речи. Студент. Наука. Регион. Сборник материалов III региональной антияконференции. Киров, с. 84-87.
- Мурджева, Н. (2015). Народни хора и детски фольклорни игри за деца в предучилищна възраст (6-7 г.) Пролетни научни четения, с. 235-239.
- Никольская Е. (2025). Фольклорная игра как форма, метод и средство творческого развития дошкольников. Музыкальный руководитель, бр. 8, с. 18-21.
- Петкова, И. (2015). "Хайде да си поиграем" или за един по-различен поглед към българските детски фольклорни игри. Образование, бр. 3, с. 100-101.
- Плотникова Е., & Пирогова, М. (2023). Виртуальная игра квест как одна из форм популяризации традиционной фольклорной культуры в начальной школе. Педагогический журнал, бр. 4-1, с. 380-389.
- Попов, В. (1993). Български народни игри и представления. Изследване върху игровото начало в българската традиционна народна култура. Сфоя, таука и изкуство.
- Терзиева, М. (2020). Проблеми на родноезиковото обучение в детската градина. Бургас, Либра Скорп.
- Хацевук, Л. (2023). Использование народных и авторских игр на основе фольклорных текстов в коррекционно-образовательной деятельности с дошкольниками. Разнообразие раннего детства. Современные формы сопровождения развития детей. Материалы III межрегиональной научно-практической конференции. Рязань, с. 62-68.

Приложение:

Имена на народните игри

1. Народна топка
2. Гоненица
3. Сляпа баба
4. Криеница
5. Бутилка
6. Ластик
7. Развален телефон
8. Стражари и апаши
9. Пиян морков
10. Сандък
11. Кобра
12. Хладилник
13. Море /разновидност/
14. Статуя
15. Куцанка
16. Кумчо Вълчо, колко е часът?
17. Кралю порталю
18. Дама
19. Капитане, какво е морето
20. Гърненце
21. Виждам, виждам
22. Балонът се надува
23. Сиджей
24. Пускам, пускам кърпа
25. Вкъщи има мишленце
26. Държави
27. Въже
28. Замръзани
29. Топло и студено
30. Ораторе-бораторе
31. Охлюв

- 32.Сървайвър
- 33.Верига
- 34.Високо от земята
- 35.Казанчето ври
- 36.Професия
- 37.Къде е звънчето
- 38.Истина или предизвикателство
- 39.Обущар
- 40.Роза, бероза
- 41.Микадо
- 42.Скачалка
- 43.Камъче
- 44.Дявол
- 45.Едно, две, три, нова мода покажи
- 46.Горещ картоф
- 47.Бяла пръчка
- 48.Майки и деца
- 49.Роза-пато